לך אדום
ות

I. E

OSSA REG
COMB

AMOS.

E CINERIBVS QVODAMM

PRAES

VIRO MAXIME

DN. IOANNE C
HEBENST

SS. THEOL. LICENTIA
PROF. PVB

FAVTORE ET PRAECEP
PROSEQ

QVID DE IIS SIBI VIDEA
DISPVTATION

IN AVDITORIO T

DIE XX. FEBRVAR. MD

COMMVN

OTTO NATHAN

COESELENS

SS. THEO

LIPS

LITERIS IOAN. CHRIST

עצמות מלך
שרופו

I. E.

EGIS EDOM
MBVSTA

MOS. II, 1.

ODAMMODO EXCITABIT ET

AESIDE

XIME REVERENDO

E CHRISTIANO
NSTREITIO

NTIATO ET LINGVAE S.
OF. PVBL. ORD.

ECEPTORE FILIALI CVLTV
OSEQVENDO

VIDEATVR CVM ERVDITIS
TATIONE PVBLICA
RIO THEOL. PAVLINO
R. MDCCXXXIII. HABENDA
MMVNICABIT

HANAEL NICOLAI

ESELENSIS MISN.
THEOL. STVD.

LIPSIAE
CHRISTIANI LANGENHEMII

Q. D. B. V.

§. I.

Nter plurimas variasque cauſas, quae ſcripturam in rebus hiſtoricis, aliisque, ad fidem et mores non pertinentibus, (in hiſce enim quam maxime eſt perſpicua,) intellectu difficiliorem reddunt, non dubium eſt, quin recte referatur, quod in ea paſſim quaedam citantur geſta, quorum tamen nulla in eadem vberior mentio inuenitur. Exemplo ſit citata ab Hoſea Salmani contra crudeliſſime deuaſtatam ab eo domum Arbeel pugna c. X, 14; commemoratum item Iudae v. 9. Diaboli cum Michaele Archangelo de corpore Moſis certamen; ipſe Moſes in promulgatione legis Sinaitica ἔντρομος γενόμενος Act. VII, 32, de quo tamen ſcripta Moſaica ſilent; Iannis et Iambris Moſi in Pharaonis aula reſiſtentium audacia, 2. Tim. III, 8., terrae motus, Amos I, 1. Damaſcenorum in Gileaditas ſaeuitia l. c. v. 3. aliaque eiuſmodi complura.

Facta plurima in ſacro codice obiter et incidenter allegantur.

§. II.

Huc pertinent ossa regis Edomi a Moabo combusta.

§. II. Hisce accenseri debet locus, quo Moabitis combustionem ossium regis Edom grauiter exprobrat summisque vindicandam suppliciis minatur Amos; cuius sensum non satis patere sicut interpretum dissensus satis ostendit, ita potiorem obscuritatis causam ex eo, quem modo allegauimus, fonte accersendam esse, quilibet facile largietur. Nempe eundem propter historiae breuissimam et veluti obiter saltim iniectam mentionem pleniorisque commemorationis, quam in codice S. frustra quaeras, defectum aliquanto difficiliorem esse, lectoresque tenere incertos, quis est, qui non videat? Atque hoc est, quod quaedam de eodem pro viribus impraesentiarum disserendi animum fecit. Verba Prophetae Cap. II, 1. haec sunt:

כֹּה אָמַר יְהוָה עַל־שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי מוֹאָב וְעַל־אַרְבָּעָה
לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל־שָׂרְפוֹ עַצְמוֹת מֶלֶךְ־אֱדוֹם לַשִּׂיד׃

Versio Luth. Germanica.

So spricht der HERR, um drey und vier Laster willen Moab will ich ihr nicht schonen, darum, daß sie die Gebeine des Königs zu Edom haben zu Aschen verbrannt.

Recentiorum interpretum dissensus, locum 2.Reg.III. indicari affirmantium.

§. III. De hisce Amosi verbis asserere audemus, illa nullibi locorum in sacris oraculis legi, et ni auctoritate huius Prophetae istud Moabi facinus ad nos peruenisset, perpetuo posteritati ignoratum fuisse. Equidem optimos felicesque Bibliorum interpretes dissentire, nos non fugit. Plerique enim ad locum 2. Reg. III, 27. confugiunt, cum quo collineare effatum Amosi perhibent. Proelium, vti historia ibidem docet, committebant coniunctim reges Israëlis Iudae et Edom, cum rege Moabitarum Mesa, qui deuictus et pro-

fliga-

fligatus in oppidi sui moenia se recipiebat, praesidium ibi fractis viribus quaerens, ex quibus in castra hostium cum 700 manu strenuis erumpens, filium regis Edom cepisse, ab huius sententiae propugnatoribus dicitur, cumque a tribus hisce regibus obsessus, ad extremam redigeretur desperationem, regiam illam prolem mactasse, Diis suis immolasse, et in conspectu patris omnisque exercitus vrbem obsidentis cum ossibus concremasse fertur. Ita statuit R. D. Kimchi Comment. ad h. l. (*) quem deinde secuti videntur Clarius, Arias, Munsterus, quos vid. in Criticorum sacrorum Tom. III. et ex recentioribus imprimis Cocceius, et qui eum allegat sequiturque, celeberrimus Ioh. Marckius in Exercit. Exeget. in L. loca V. et N. Test. Exercit. XXIII. §. 3. p. 402. Ante eos veteres plerique omnes, οἱ ὁ, Hieronymus, Ruffinus aliique, quos Casp. Sanctius ad hunc locum allegat Opp. T. II. p. 267. 268. filium regis Moabitarum ab ipso patre, Mesa, immolatum fuisse vno ore interpretantur. Causam dissensus praebet affixum Hebr. ו. tum reciprocam tum relatiuam significationem, ob penuriam pronominum admittens, et tam *filium eius*, quam *filium suum* significans. Vbi obiter obseruo, alios apud Petrum Martyrem, allegante laudato Marckio l. c. p. 402. ita explicare, quod rex Edom filium Moabi in eruptione ab hostibus facta ceperit, et eum in muro vrbis obsessae, quem ab extra conscenderit, in conspectu incolarum necarit, quod tamen durius et improbabile.

§. IV. In hoc igitur doctissimorum hominum diuortio quorsum te vertas? stante hinc peritissimi Iudaei, quem litterarum hebraicarum gnari magni facere solent, auctoritate, et tantorum virorum, qui eum sequuntur, suffragio; il- *Quod non videtur.*

(*) Verba Kimchii sunt: הוא מה שנאמר בספר מלכים ויקח את בנו וגו' *Hoc idem est, quod dicitur in Libro regum: et sumsit filium eius etc.* Et ante eum Aben-Esra h. l. ait: יש אומרים על דבר ויעלהו עולה ואחר כך שרפו או אז שרפו i. e. *Sunt, qui dicunt,* hisce verbis respici ad locum 2. Reg. 3. *et obtulit eum in holocaustum, et postea eum combussit, vel, et tunc eum combussit.*

illinc longe vetuſtioribus nec infelicibus ſacrorum oraculorum interpretibus diſſenſum imperantibus? Vincant ergo rationes, quae an ſatis ſonticae ſint, ad ſeceſſionem a viris iam laudatis modeſtiſſime faciendam, penes aequum lectorem iudicium eſto. Locum nempe Amoſi non factum regis Meſae 2. Reg. III. ſed recentioris cuiusdam reſpicere, tum patebit fortaſſe, cum et rationes, quae iſti explicationi obſiſtunt, producentur; et diſſentientium celeberrimorum, imprimis Marckii argumenta expendentur, tum vero ſubducta ratione ſententia feretur.

a) Quia Propheta de rege Edom, hiſtoricus de filio regio loquitur.

§. V. Amoſum ad hiſtoriam in Commentariis de rebus Regum traditam animum non intendiſſe, ex eo haud paulo plus quam probabile eſt, quia Propheta מֶלֶךְ־אֱדוֹם *regem Edomitarum* a Moabitis combuſtum fuiſſe, Hiſtoricus vero *filium regium*, ſiue Edomi in eruptione captum, ſiue Moabiticum ab ipſo parricida Meſa iugulatum, hoc enim ad praeſens negotium parum facit, refert. Excipiunt quidem diſſentientes, hoc momentum tanti non eſſe, vt obſtare queat, quo minus inter duo illa loca optime conueniat. Nam filium regis, paulo poſt patrem ad plures euocatum, rerum ſummae praefuturum, a Propheta commodiſſime appellari potuiſſe regem, nullum eſſe dubium; accedere, quod criminis exaggerandi gratia, regem quam regium filium vates appellare maluiſſe haud incongrue videatur. Sed durius eſſe et ab vſu, ſacrarum certe literarum, remotius, regni haeredem regis nomine venire, ipſi vident credo, qui in iſthoc parum tuto receptaculo cauſae adeo infirmae praeſidium quaerunt; neque etiam hic quaeritur, quid dici, et quomodocunque, accita in ſubſidium tropologia aliqua, in alium atque alium ſenſum deflecti poſſit, ſed quid Amoſum dicere voluiſſe probabile ſit; neque denique, quid aliae linguae non reſpuant, ſiquidem in latina dictione iſtud non alienum eſſe ex eo largimur, quod Liuius I. Bruti filios cum Tarquinii ſuperbi familia conſpirantes, ad excitandam illis apud plebem inuidiam, cui regia poteſtate et nomine nihil magis exoſum erat, de accipiendis in

vrbem

vrbem *regibus*, collocutos fuiſſe, L. II. init. ait; ſed quid linguarum orientalium genius ferat, videndum eſt.

§. VI. Accedit, quod regium filium Hiſtoriarum regiarum conditor *immolatum*, regem Edomitarum Amoſus *combuſtum* לַשִּׂיד in calcem affirmat. Vbi quidem neceſſe non eſt, vt cum Chaldaeo exiſtimes, Moabitas ex his cineribus calcem confeciſſe, eaque domus ſuas in ignominiam combuſti regis, infenſiſſimique in regem Edom odii teſtificandi gratia obleuiſſe. (*) Hebraeum enim לַשִּׂיד tam *in calcem* quam *in cineres* verti poteſt. Vnde ſatius videtur exiſtimare, factam hanc combuſtionem in calcem fuiſſe, ad ſignificandam plenariam corporis mortui deſtructionem; ſuadente id Eſaia, qui c. XXXIII, 12. populos ad calcem concrematum i.e. in cineres redactum iri minatur, et monente Kimchio ad h. l. (**) Non tamen ideo, quia et holocauſta combuſtione in cineres rediguntur, inferre licebit, vtroque in loco eundem actum denotari. Vtut enim in re ipſa nihil eſt pugnae, nusquam tamen legas, hoſtiarum deſtructionem ſacro igne peractam, per combuſtionem aut לשיד aut לאפר factam, deſcribi. Si, inquis, duo in iſta ἀνθρωποθυσίᾳ concurriſſe, *materiale*, i.e. combuſtionem, et *formale* ſ. oblationem ad placandos Deos; illud expreſſiſſe Amoſum, alterum diſſimulaſſe, non excluſiſſe: haud procliue eſt, intelligere, quomodo vates atrocitatem facinoris Moabitici exhibiturus, id, in quo minus eſt criminis, proferat, quod multo

β) quia Propheta de ossium combuſtione, hiſtoricus de immolatione refert.

(*) Chaldaei verba ſunt: עַל דְּאוֹקִיד גַּרְמֵי מַלְכָּא דֶאֱדוֹם וְסָדְנוּן כְּגִירָא בְּבֵיתָא *Ideo quia combuſſit oſſa regis Edom, et obduxit iis parietem domus.* Ita et R. S. Iizchak, vulgo Iarchius h. l. פעם אחת נפל מלך אדום ביד מלך מואב ושרפו עצמותיו וטחום בקירות הבית ותבע הקב"ה אונאת המלך שנהגו בו בזיון *Aliquando incidit Rex Edom in manum regis Moab, et combuſſerunt oſſa eius, et obduxerunt iis parietes aedium: at vltus eſt Deus benedictus hanc oppreſſionem regis, quia eum contemtim tractauerant.*

(**) ופירוש לשיד שריפה גמורה עד שהיו אפילו העצמות אפר כמו הסיד וכן והיו עמים משרפות שיד i. e. combuſtio in cinerem, denotat plenariam combuſtionem, eo vsque, dum oſſa erant puluis, vti accipitur Ieſ. 33, 12.

multo atrocius est, sileat. Nefandum est, fateor, occidere hominem, nihil minus regium, quam regiam sobolem publice cum contumelia iugulare; at si cum horrendo sacrilegio hostiae humanae conferatur, parum est; ibi in mortale genus, hic in immortalem Deum peccatur ritu ipsi naturae abominando. Humanas quippe hostias mitiores gentes semper auersatas esse tum aliunde, tum ex Curtio IV, 3. 23. de Tyriorum sacris patet. Caedem ergo et combustionem humanorum ossium taxasse Prophetam, tam horribile autem sacrum verbis celasse, quis credat? longe grauius scelus, immolationem, quis non potius eum allegaturum fuisse existimet, quam multo leuius, nempe combustionem?

γ) Propheta de Ossibus combustis loquitur, historicus de immolata Diis victima.

§. VII. Neque parum momenti in combustionis *Obiecto* situm est, ad astruendam vtriusque loci discrepantiam. *Ossa* enim regis cuiusdam combusta leguntur in Propheta, id quod primo statim conceptu naturali veluti quadam necessariaque idea, atque adeo vulgari vsitatissimaque, de effossis cadaueris sepulti ossibus capitur. Historicus autem de homine nondum sepulto, sed ritu victimarum iam recens iugulato et protinus combusto loquitur. Frustra hic quis regereret, quod ossa latiori sensu sumta totum cadauer per synecdochen partis pro toto significare possint, vti alias *ossibus* molliter precamur cubare, item *ossa* componi dicuntur, cum de exequiis sermo est. Nam ad tropos non temere, sed vrgente demum summa necessitate, confugere licet; et ex occidentalibus linguis non bene iudicari de orientalium genio, paulo ante dictum fuit. Excipit hic doctissimus contrariae sententiae propugnator, hocce argumentum, quod strictiorem ossium significatum vrget, leuidense admodum esse, quia Amosus neque de ossibus absque carne combustis, neque de diu ante mortuo et sepulto quicquam addat. Non enim legi (liceat hoc adiicere ad mentem eius lectoribus planiorem reddendam): *quia combusserunt ossa defuncti sepultique Edomitarum regis carne per putrefactionem nudata.* Sed quid opus erat, haec vatem addere? cum ipsum vocabulum *ossa* prima formalique notione sua haec omnia

inse-

inferat. Qui enim de combustis ossibus loquentem audit, intelligit vltro; neque hominem viuum, neque funus carne integra vestitum, sed exuuias putridis carnibus, tumulo erutas indicari. Imo vero, si res haec tanti esset, inuertere liceret argumentum; siquidem existimandum est, si Propheta Mesae factum intelligi voluisset, clarioribus et additamento quodam determinatis verbis illum fuisse vsurum et dicturum: *Quia ossa iugulati regis Edom nondum sepulta et cum carne combussit.* Vox enim non nisi cum a primo et proprio suo significatu recedit, restringenda et limitanda est.

§. VIII. Neque hoc etiam est praetermittendum, cui non plane nihil roboris ad demonstrandam vtriusque loci diuersitatem inest; quod ab Amoso crimen non solum enorme, sed et quodammodo inusitatae morositatis taxatum videatur fuisse. Poscit hoc collatio cum caeteris facinoribus gentium superiori capite notatis; qualia erant, Damascenorum v. 3. et Ammonitarum v. 13. in Gileaditas, Tyriorum, in foederatos inde a tempore Salomonis et Hirami Iudaeos v. 9. feritas etc.; et a Propheta analogiam istam seruatam etiam hic fuisse non improbabile est. Iam vero nec ἀνθρωποθυσία nec crudelitas in hostem captum siue necando siue cremando admissa, admodum inusitata tunc erat, vt Moabus per alterutrum enormiter et prae aliis, pro istorum quidem temporum consuetudine, peccauerit, ideoque hic *imprimis* reprehendendus minisque poenarum adeo atrocibus excipiendus esset. Nam, quod nobis quidem, mitioribus gentibus hodie horrendum dictu, horrendum auditu est, ipsi Israëlitae mores vicinorum imitati, Molecho homines immolabant, et de Tyriis idem vel ex Curtio constat IV. 3, 23. ad quem locum, quae *Raderus* habet, videre licet, ne iam alia commemorem; neque tamen cap. I. v. 9. Amosi vbi Tyrii expresse arguuntur, neque cap. II. v. 6. vbi Israëlitae, huius ἀνθρωποθυσίας mentio vlla fit. Hostem autem, qui iure belli in potestatem venit, e medio tollere, sublatum cremare, rigida ista aetate res non ita magna erat: ergo neutrum factorum Mesae in filium regium, sed aliud multo, non quidem

δ) Propheta aliquod crimen Moabitis peculiare inusitatumque taxat.

tetrius, sed tamen inusitatius et ab omni humanitate remotius, ab Amoso Moabitis exprobratum fuisse non immerito videtur. Non enim his duobus capitibus grauiora, sed simul etiam inusitatiora crimina Prophetam arguere, suspicari liceat.

ε) Mesa, Moabitarum rex, captiuo regis Edomitici filio seruato, pacem potius sibi comparasset, quam eum obtruncasset.

§. IX. Ecquid vero, quod omnino aliquo loco habendum esse largientur aduersarii, Mesam adeo stupidum adeo vecordem fuisse credamus, vt non obsidis loco filium regis a se captum, seruaret potius quam adeo crudeliter in illum desaeuiens occideret? An ita eum iracundia et intemperie animi occoecatum putes, vt e re sibi fore non praeuideret, tam eximium futurae pacis pignus in potestate potius habere, quam insolenti isto ac temerario potius quam strenuo facto hostes multo magis exacerbare, regesque iam plus nimio infensos, ad maius odium excitare, quos seruato filio mitigare et ad opimas conditiones flectere potuisset? Hoc enim tanto nouae amicitiae, noui foederis, pignore non modo ad obliterandam veterum offensarum omniumque iniuriarum bello illatarum memoriam, verum etiam ad comparandam factis induciis honestissimam gloriosissimamque pacem vsurus erat. Quod enim sequioribus temporibus commodum ex obsidibus, ex Demetrio Philippi Macedonis filio, et ex Antiocho nobili loco patris Antiochi Romae seruato ad Romanos Iustin. XXXII, 2. 1. Maccab. I, 11. et ex Tryphonis duobus filiis ad Ionathanum 1. Macc. XIII, 15. 16. redundabat, eodem Mesa, nisi plane desipuisset, magna sua et gentis tum salute tum gloria gaudere potuisset: obsidum enim vsum etiam tum obtinuisse non est dubium. Quae si recte expendantur, Mesae Moabitarum potius, quam regis Edomitici filium fuisse obtruncatum, sacroque igni deuotum intelligetur, et, quod inde consequitur, huic Amosi loco cum isto nihil intercedere commercii facile apparebit.

ζ) Improbabile est, regium Edomi filium ita facile capi potuisse.

§. X. Caeterum, qui in eruptione captum a Mesa Edomitici regis filium fuisse tam confidenter asserunt, parum memores consuetudinis regum regiorumque filiorum, quod pace tantorum virorum dixerim, videntur esse. Non enim ita sui solent esse prodigi, non adeo venalem manu

ferunt animam, vt ante primos ordines incedant, primoque adeo impetui erumpentis ex oppido hostis temere pateant; neque etiam hoc aut patriae aut exercitibus saluti foret; solent potius post principia stare et e loco tutiori rebus laborantibus consulere; vt siue proelio decernendum est, siue hostis intra moenia solicitandus; nihil suo vel vitae vel libertatis periculo committant, cuius milites ciuesque omnes poenitere possit. Vnde merito iis semper curae cordique est, et merito sane, vt tutiori consistentes loco a primipilorum inuasione securi, bellum dirigant potius quam manus ipsi conferant, iniuriisque irruptionem facientis hostilis audaciae se exponant. Hinc verosimile non videtur, regem regisque Edomi filium adeo sui fuisse negligentes, vt in principio aciei stantes primo statim manus tam paruae impetu capi potuisset alteruter. Affirmat autem historicus, quod non parui momenti est, conatos quidem fuisse regum foederatorum aciem perfringere Moabitas, sed ipsa prima statim inuasione repulsos, se intra moenia infectis rebus recepisse: וְלֹא יָכֹלוּ *nihil enim efficere poterant*. At non sane nihil, sed longe plurimum potuissent, si regis filium surripuissent; quam felicitatem sacer codex sine dubio in ista rerum Moabiticarum angustia ac penuria, rebusque eorum tantopere accisis, non siluisset.

§. XI. Caeterum Amos Moabitarum delictum tam grande tamque atrox verbis ita breuibus stringit, vt breuioribus non potuisset; destruit aut labefactat certe et hoc, quantulumcunque initio quidem videri queat, conuenientiam vtriusque saepius commemorati loci. Si enim peccatum Moabitis hic exprobratum tam vetustum fuisset, vt ad Mesae a Ioramo sociisque Edomitis oppugnati aetatem referendum esset, sine dubio, vtpote plerorumque animo iamiam elapsum, prolixiori quadam commemoratione indiguisset. At cum tribus saltim, quod aiunt, verbis indicet, eiusque, tanquam omnium viuae adhuc memoriae obuersantis, mentionem quasi obiter iniiciat: multo recentius factum, et nuper admodum perpetratum fuisse non inepte coniicias.

n) *Factum Mesae ob vetustatem prolixioribus verbis ab Amoso recensendum fuisset.*

iicias. Si enim rem adeo vetuſtam, nec niſi e commentariis hiſtoricis, quorum vero, illis imprimis temporibus, plebi perraro ſolet eſſe copia, noſcendam carpſiſſet Amoſus, aut fruſtraneam operam adhibuiſſet, cauſam pauciſſimis notam agens, aut vt intelligerent auditores, clarioribus eandem expreſſiſſet coloribus, ita in exponendo tanto reatu ſibi verſandum eſſe ratus, vt crimen commiſſum, quale eſſet, cuilibet conſtaret. Quis enim (niſi operam, quod ſapientis non eſt, perditurus) ſcelus carpat, quod omnium memoriam ob vetuſtatem iam ſubterfugit? Factum vero Meſae et Amoſi aetatem centum, et quod excurrit, annorum ſpatio inuicem diſtare, computantibus facile liqueſcet. Nam conflictatum fuit cum Meſa ſub ipſa regni Iorami, Iſraelitici regis, primordia; ſiquidem quinto imperii eius anno obiit Ioſaphat, Iudaeorum rex, belli illius ſocius, 2. Reg. III. 1. VIII. 16. 17. Ioram regnat annos XII. 2. Reg. VIII. 25. Iehu ſucceſſor XXVIII. 2. Reg. X. 36. Ioahas XVII. 2. Reg. XIII. 1. Ioas XVI. 2. Reg. XIII. 10. Ierobeami anno XXVII. ad gubernacula accedit Vſias, quo regnante Amos ſacro munere functus eſt. En tibi centum integros annos, qui inter Meſam et Amoſum interceſſerunt. At probabile eſt, eum non primo ſtatim Vſiae anno, ſed paulo poſt, prouinciam ſacram obiiſſe; et, ſi quid Rabbinis, imprimis Iarchio (*) tribuimus, vigeſimo ad minimum ſupra illum centeſimum, vaticinatus eſt anno. Nam

(*) Comment. ad Hoſ. I, 2. רבותינו אמרו ארבעה נביאים נתנבאו בימי עוזיה הושע ישעיה עמוס ומיכה ישעיה נתנבא שנא' וינועו אמות הספים וגו' והוא היה יום שנתנגע עוזיה שנכנס להיכל שרעשו העליונים לשורפו והתחתונים לבולעו כענשן של עדת קרח שהיו בם בלועין ושרופין בעמוס נא' שנתים לפני הרעש i. e. Rabbini noſtri dicunt: quatuor Prophetae vaticinati ſunt tempore Vſiae, Hoſeas, Ieſaias, Amos, Micha: Et Ieſaias quidem, quia dicitur c. 6, 4. et commoti ſunt poſtes liminum etc. et hoc factum eſt eo die, quo percuſſus eſt Vſias (lepra) quia intrarat in templum; quo tempore contremuerunt ſuperiora ad comburandum eum, et inferiora ad deglutiendum eum, iuxta poenam congregationis Korachi, quorum quidam fuerunt abſorpti, quidam combuſti: de Amoſo dicitur: eum prophetaſſe biennio ante terrae motum (eundem ſcilicet) c. I, 1. etc.

Nam *terrae motus*, quem biennio anteuertit Amos Cap. I. v. 1. eo tempore Palaeſtinam concuſſiſſe, ab iis traditur, cum Vſias rem ſacram facturus in ſacra adyta irrueret; a quo tempore filius eius Iotham annos tum XXV. natus 2. Chron. XXVII, 1. vicibus regiis functus legitur l. c. Cap. XXVI. 21. quem tamen ante patris XVI. annum, quo rex factus eſt, genitum fuiſſe vix credibile eſt.

§. XII. Vrgent alii alia, quae ſingula parum forte, cum aliis iuncta, non nihil roboris habent, neque hic plane ſunt praetermittenda. Contendunt, Edomitis neutiquam ius competiiſſe reges ſibi faciendi, ſed oportuiſſe eos potius a Iudaeis, quibus tunc ſubiecti ſeruierint, accipere, hoc iis iure per Dauidem felicem gentis victorem ademto 2. Sam. VIII, 14. nec tum Ioſaphati tempore reſtituto 1. Reg. XXII, 48. vnde conſequi exiſtimant, Edomitici regis filium ab Amoſo regem appellari non potuiſſe, vtpote nullo ſucceſſionis iure gaudentem, ſed arbitrio Iudaici regis Patri poſt fata incerta admodumque dubia ſpe, denique ſurrogandum. Et quanquam non negatur, Edomitas ſalua ſubiectione, ſingulari victorum conceſſione potuiſſe ſuos e regia familia mortuis parentibus reges ſufficere; quo modo ipſi etiam Iudaei Babylonico imperio ſubiecti, tum paulo ante captiuitatem, tum poſt reditum e Babylonia, ſuffragante tamen Babylonico et Perſico, cui parebant, imperatore, principes ſibi e familia Dauidica adoptabant: deficientibus tamen in Edomitarum cauſa eiusmodi veſtigiis, ſpecie probabilitatis non omni, hoc qualicunque manipulo contra diſſentientes militari poſſe videtur. Porro in voce לָקַח quam habet hiſtoricus, et *accepit* filium, inuenire ſibi aliquid videntur, quod in rem ſuam ſit. Illam enim non tam de capto, et aliunde acquiſito, (ſic enim dicendum fuiſſe וַיִּלְכֹּד) quam de eo, quod iam ad manus ſit, recte vſurpari aiunt, atque ita a Meſa non immolatum fuiſſe filium alienum, quem iam denique ceperit, ſed quem iam antea in poteſtate ſua habuerit, id eſt, ſuum.

θ) filium regium Edomitarum non potuiſſe ab Amoſo regem appellari, quia reges a Iudaeis acceperint, quibusdam videtur.

Expenduntur aduersariorum argumenta.

§. XIII. Atque haec sunt, ob quae Amosi vaticinium a viris doctis paulo confidentius ad Mesae facinus trahi, videtur. Quibus, quantum opus erat, expositis, rationes ab altera parte stantes, qua oportet cum viris eruditis et praeclare meritis agi, modestia videre libet. Vbi in ipso statim limine fatentem audimus moderatissimum, nec vnquam sine summa doctrinae et humanitatis laude citandum Marckium l. c. pag. 404. sub fin. *Se nullam videre necessitatem, cur verba Amosi debeamus referre ad historiam regum;* ad alteram tamen opinionem eamque priscis omnibus ignotam, quod vulgo solent felicia ingenia, propendens, affirmare non dubitat, *narrationem istam ab hac redargutione Prophetica non adeo diuersam esse, vt non commode satis de ea intelligi queat.*

1. Iniurias post tantum temporis spatium interiectum non valde ad vindictam pellere.

§. XIV. Primum quod eum *ad secessionem faciendam mouet, hoc est*: quod non videatur *dudum mortuus rex in nupera demum inuasione* post tantam temporis moram inde ab accepta offensa interiectam, *effossus et combustus fuisse; quia recens afflictio magis, quam quae tempore obliterata est, ad vindictam pellat.* Quod argumentum, sicut contra eos imprimis aliquid valere posset, qui Amosi dicta de illo ipso Edomitarum rege, Mesae aduersario, a quo ad incitas redactus fuit 2. Reg. III. sequioribus temporibus effosso intelligunt; nostramque proinde sententiam infra §. 18. proferendam non tangit: ita ne illos quidem magnopere offendit, quia, licet tempore obliterata afflictio minus fortasse ad vindictam pellit, quam recens, pellit tamen, alios magis, alios minus, pro vel offensae quantitate vel offensi animi indole. Sic recentiori aetate Branchidas, gente Milesios, tunc Persiae incolas, Alexander M. direpta eorum vrbe ad vnum omnes caedi iubebat, quia ante plusquam centum annos Xerxe Graeciam vastante templum Apollini sacrum domi in Xerxis gratiam violarant. ap. Strabonem Libr. XI. p. 786. ed. Amstel. 1707.

2. Noua facta, ob aliquam circumstantiae narratae di-

§. XV. Alterum, ob quod vir eruditissimus veterum interpretum auctoritatem sibi deferendam, et Amosi locum eundem cum illo, qui in libris regum legitur, statuendum

esse

esse ducit, eo redit, *quod noua facta praeter necessitatem ob aliquam circumstantiae narratatae diuersitatem non sint ponenda.* Verum istud axioma, vti in hermeneuticis magni merito fit, ita an hic locum habeat, ideo haud absque ratione dubitatur, quia non sane aliquam, sed variam ingentemque circumstantiarum diuersitatem hic dari superioribus §§. probatum iuimus, adeoque nec qualiscunque, sed magna omnino necessitas est, quae mentem meditantium de duorum horum locorum conuenientia ambiguam facit, atque ab ista sententia auocat.

uersitatem non esse ponenda.

§. XVI. Tertio loco, illud Mesae facinus publice inque conspectu Israëlitici, Iudaici, et Edomitici exercitus editum, tantoque magis etiam publice notum, rectius inter crudelitatis argumenta poni ait, quam aliud non ita publice gestum atque notum, quale in Amosi loco supponant ii, qui ab hac sua, recentiorumque plurium interpretatione recedunt. Verum enim vero, vti combustio a Mesa facta, licet satis crudelis, satisque tum temporis, cum publice in muro perageretur, nota, vetustate tamen, et longiori temporum tractu obliterata esse potuit §. II. ita combustio alia eaque recentior, temporibusque Prophetae propior, quid prohibet, quo minus aeque publice facta et vulgo notissima esse potuerit?

3. Immolationem filii regii a Mesa factam publice magis innotuisse, quam priuatam aliquam combustionem et ideo rectius inter crudelitatis argumenta a Propheta referri potuisse.

§. XVII. Tandem peccatum Moabitarum, quod Propheta arguit, tale statuendum esse affirmat, quo *in Dei populum* deliquerint; id quod ex iis, quae in caeteris gentibus per totum caput primum vituperentur, non obscure colligi possit; iam vero in illo Mesae facto clarissimam in Israelem spectari iniuriam, quae in hoc constiterit, quod Edomitarum rex ob ereptum sibi atque ignobili adeo morte confectum filium offensus, irato animo a foedere et societate Israelitarum defecerit, domumque cum exercitu reuersus, felicem victoriae cursum sufflaminarit, hostique copiam vires animumque recipiendi fecerit. De qua Edomitarum in foederatos concepta indignatione, illud קֶצֶף, quod super Israelem fuisse, sacra pagina 2. Reg. III. 27. asserit, interpretatur, h. s. *et Edomitae ob illatam tantam familiae suae regiae cladem*

4. Ex hoc Mesae facto clarissime apparere iniuriam in populum Dei admissam.

cladem in Iſraelem odio exarſerunt ita irreconciliabili, vt ab eo facta ſeceſſione domum redirent. Quae Kimchii etiam eſt interpretatio in hunc locum. (*) Verum initio a viro doctiſſimo ſupponi videtur, Moabo ob illatam Iſraeli iniuriam, Amoſum excidium minari; at quidni etiam aliud quodcunque contra aequitatem naturalem commiſſum ſcelus aeque, ac contra Iſraëlem perpetratum, Deum ad vindictam concitauerit? Tum, ſi omnino libet reatum Moabi in delicto contra populum Dei quaerere, inueniemus forte in eo, quod Edomitas effoſſis et combuſtis regiis oſſibus ignominioſe tractans, contra Abrahamum, communem Eſaui et Iſraëlis ſtipitem, gentisque vtriusque autorem, atque ſic contra ipſos Iſraelitas peccauerit, quae A. Eſrae ad hunc locum coniectura eſt. (*) Nam hac quidem ratione multo grauius ſine dubio in Iſraelem deliquit Moabus, quam quod ſeceſſionis Edomitarum ab Iſraële cauſa fuit. Si enim fuiſſet, illa ſane ſeceſſio a ſocietate belli gerendi (defeciſſe enim Edomum a ſubiectione Iſraëlitarum, ne ipſi quidem ſententiae autores interpretantur) nec contumeliae nec damno eſſe potuit Iſraëlitis; ſiquidem et absque his pares eſſe Moabo tantopere iam fracto et debilitato, nunc poterant.

Probabilior ſententia exponitur.

§. XVIII. Declinatis ergo hiſce tantorum aduerſariorum telis, non tam immolatum a Meſa Moabitarum rege, Edomitici regis filium, aut effoſſum combuſtumque ab eodem, poſt recuperatas ab accepta clade vires illum ipſum Edomitam, Meſae victorem, quam potius alium quendam, Amoſi

(*) Verba Kimchii ſunt: והקצף היה ממלך אדום על ישראל מהיום ההוא והלאה מפני שמלך מואב שרף את בן מלך אדום במלחמה שהוא היה עם עמהם, לפיכך הענישו הא"ל ית' על זה i. e. indignatio illa orta fuit a rege Edom aduerſus Iſraelem, ab eo tempore et vltra, ideo quia rex Moab combuſſerat filium regis Edom in bello, quod cum eis (Iſraelitis) aduerſus Moabitas geſſerat. Hinc etiam puniuit eum (Moabum) Deus benedictus eam ob cauſam.

(**) Ad verba: עצמות מלך אדום לשיד obſeruat: דרך בזיון והוא מבני יצחק Combuſſit Moab oſſa regis Edom, *in contemtum, cum tamen is* (Edom) *eſſet e filiis Iſaaci.*

Amosi temporibus propiorem, Edomitarum regem hanc a Moabitis iniuriam retulisse remanet. Atque hoc tantum fuisse facinus existimandum est, vt merito suo acerrimam iustissimi numinis vindictam in se posceret; quod vt, quantum opus est, confirmetur, in eo nunc nostra qualiscunque versabitur industria.

Quaedam supponuntur: α) peccatum Moabiticum potius sua foeditate, quam, quod ad Israëlem relationem habet, Deo exosum fuit.

§. XIX. Hic quaedam nobis dari velimus, quae haud difficulter a liberalitate humanissimi lectoris impetraturos esse confidimus. Vnum est, quod iam maiorem partem §. 17. occupauimus transegimusque, peccati huius Moabitici grauitatem atque foeditatem non necessario in iniuria aliqua contra Israëlem et Iudam esse quaerendam, sed eam in hoc haud obscure deprehendi, quod superbus hostis Edomitas ipsos, Abrahami posteros adeoque Israëlitarum ex Esauo Iacobi germano cognatos, indignissimo modo exceperit. Hos Deus ideo alibi mitius et ipse habuit, concedendo iis montana Seir, regimen non contemnendum, sed, interprete Patre Isaaco hanc felicitatem ei omine haud sinistro praedicente, diuinitus promissum Gen. XXXVII, 39, et ab aliis haberi voluit, prohibendo Israëlitas in transitu per desertum a finibus eorum. Neque enim odium Dei in Esauum ex Mal. I, 1. 2. huc allegare licebit, quia ibi non de Esauo, qualis in se est, sed qualis in relatione ad Iacobum, agitur; siquidem non, quia Iacobus magis dilectus a Deo fuit, quam Esauus, hic Dei cordi esse ita desiit, vt eum ludibrio vicinorum impune exponeret, neque eius quodammodo magis quam aliarum gentium rationem haberet. Ast si hoc non placet, satis esse ad tam seueram poenam, quae ab Amoso praedicitur, Moabo diuinitus immittendam, potest, quod scelus perpetrarat Deo sua foeditate ingratum.

β) Ossa sepultorum iis iam temporibus erui non inusitatum fuisse.

§. XX. Deinde dubium esse non potest, quin istis iam temporibus sepultorum ossa, siue ex effreni in hostes saeuiendi libidine, siue etiam ex alia quacunque aequiore causa, e tumbis efferre vsu obtinuerit. Iosiam enim legimus ossa profanorum tum sacrificulorum tum plebeiorum de sepulchris eruta destructo altari Bethelitico imposuisse et combussisse 2. Reg. XXIII, 16. 20, nec multo post Ieremiam praedixisse, tempus affore, quo ossa regis Iudae, principum, sacerdo-

sacerdo-

cerdotum, Prophetarum et omnium incolarum Ierusalem effossa sub dio putredine consumenda sint, Cap. VIII, 1. 2. et Baruch ossibus regum et maiorum suorum e sepulchris suis eiectis ingemiscit, atque sic vaticiniis diuinis satisfactum esse non sine magno omnium moerore fatetur cap. II, 24. Hanc ipsam ob causam, teste Herodoto Lib. III. c. 16. p. 167. ed. Londin. 1689. pessime apud omnes sui temporis audiebat Cambyses; qui cadauer Amasis regis Aegypti iam demortui e sepulchro ereptum flagris caedi, vellicari et stimulis pungi iussit. Ac recentioribus temporibus idem contigisse liquet ex Sullae facto, cui viuis hostibus illudere non sufficiebat, nisi mortuorum etiam ossa e sepulcris canino more eruta in fluuium mergi iuberet, id quod Marii cadaueri factum Valerius Maximus L. IX, c. 2. scribit.

y) In sepultorum ossa saeuire, semper inhumanum ac ferum fuit habitum.

§. XXI. Tertio loco iniquum non postulabimus, si et hoc nobis rogabimus concedi, apud omnes non moratiores modo sed et illas ipsas gentes, quae omnia fere naturae humanae vestigia exuerunt, semper inhumanitatis fuisse habitum, in ossa sepultorum saeuire, et proinde Lactantium Firmianum quodam loco, l. 5. 2. non magis oratorum ritu ad rem exaggerandam composito, quam vere, scribere, nullum Caucasum, nullam Indiam, nullam Hyrcaniam tam immanes et sanguinarias bestias vnquam aluisse, quas non illi superent, qui in mortuorum saeuiunt ossa; ferarum omnium rabiem vsque ad ventris satietatem furere, sedata autem ea protinus conquiescere, hos vero multum illas excedere, quoniam non tantum artus hominum dissipent, sed et ossa ipsa comminuant, et in cineres fundant, ap. Paul. Aringhum Roma subterr. T. I. cap. III. §. 10. Loquitur autem de Christianorum persecutionibus, quibus inter alia saeuitiae genera maxime solenne fuisse, sepultos de integro effodere Eusebius commemorat Libr. VIII. cap. 6. Vnde non accusandi sunt nimii rigoris istarum legum conditores, qui olim materias de sepulchris auferentes tanquam sacrilegii crimini subiiciebant. Imo proximum maiestatis crimen videbatur sepulchra violare, nec in hoste ipso tolerandum, et qui ossa extraherent, vel eruerent, humiliores si essent, summo supplicio afficiebantur,

tur, honestiores deportabantur, aut ad metalla damnabantur. vid. Iac. Gutherium de Iure manium Libr. III. cap. de sepulchro non violato, qui insertus est Graeuii thesauro Antiqq. Rom. T. XII. et quos ille laudatus scriptor allegat Autores, vnde haec hausit. Et hoc erat, quod Atheniensium legati ad Aetolos querebantur, cum Philippi Macedonis factum, qui omnia simul diuina et humana iura polluens, omnia sepulchra monumentaque in finibus suis diruebat, omnium nudabat manes, nullius ossa terra tegi iubebat, detestarentur, ap. Liv. libr. XXXI. Inhumanum autem et probrosum valde esse exhumare mortuos et illorum insultare cineribus, ideo recte cum Sanctio statuitur, tum, quia honor sepulchri sunt vltima iusta naturae, quae defunctis decreuit viuorum pietas apud omnes pene gentes, tum, quia hoc est cum mortuis dimicare et eos rursus quasi interficere, tum, quia animae fit iniuria, cum eius corpus inhonestatur. Nec male iudicat, vix aliam ob causam Gentiles sepulchra dedicasse et Diis manibus inscripsisse, quam vt reuerentia Deorum violentas abigerent manus. Certe persecutores Christianorum veterum ideo apud rerum istarum scriptores pessime audiunt;quam in rem multa in Martyrologiis,ex quibus,quam impie in Martyrum non corpora modo sed et effossos cineres atque ossa saeuitum fuerit,intelligi potest, relata legimus; v.g.quae apud Sebasten Palaestinae vrbem sepulchro Iohannis baptistae,iussu Iuliani principis,allatae sunt iniuriae; cuius funus rabida mente inuasum, ossa dispersa et iterum collecta, igneque cremata, cineresque eorum pulueri intermixtos per agros et rura dissipatos fuisse Ruffinus hist. lib. 2. cap. 28, et Bacchanalibus sacris, mortuos de requie sepulturae auulsos, dissipatos, distractos fuisse, Tertullianus auctor est. Dunaani regis Homeritarum iussu in ciuitate Neagran horridae feritatis exemplo Pauli Episcopi sepulchrum effossum, illius corpus combustum et in aerem ventilatum fuisse, ita vt ne mortuis quidem, quibus omnium parcere solet impietas, tuta fuerit requies, cum multo pluribus Aringhus refert l. c. Quorsum haec? nisi vt horum testimoniis confirmem, semper inhumanitatis fuisse habitum, in sepultorum ossa saeuire.

δ) humandi ritus est antiquissimus.

§. XXII. Neque quarto loco a materia, quae sub manibus est, alienum erit, obseruare, quod, cum varii funera honorandi variis aetatibus vsu obtinuerint modi, sepultura tamen vt ritus antiquissimus pariter ac honestissimus apud mitiores gentes, vetustiores imprimis et orientem incolentes, maxime Iudaeos, et quibus aliquod cum iis auitae disciplinae consortium intercedebat, magno in pretio fuerit; quorsum refero Ammonitas, Moabitas, Edomitas, Ismaelitas, qui sine dubio sepeliendi consuetudinem e familia Lothi et Abrahami auorum elatam magni fecere, et eius asseruandae tenaces fuerunt. Equidem inficias ire non licet, apud quasdam gentes, non tam sepeliri quam potius comburi defunctos in honore positum fuisse, siquidem praeter Romanos suos mortuos cremasse Carthaginenses constat, Thracum item et Indorum senes exstructis incensisque rogis mortem oppetiisse, Phrygibus etiam copora igni imponere in more fuisse notum est. Nec apud alios populos alia quoque mortuos tractandi genera, nostris quidem moribus inhonestissima, fuere inhonesta. Iberi enim vultures olim, viua defunctorum sepulchra alebant, Hyrcani canes ob id dictos sepulchrales, Parthi item honestissimam sepulturam vulgo auium et canum laniatus putabant; quae, et plura huc facientia diligentiae debemus Petri Morestelli, in pompa ferali, Libr. X. cap. 4. et 7. et Bactrianos Onesicritus scribit Libr. III. cap. 10. ap. Strab. l. c. p. 786. senio morboue confectos canibus, inde entaphiastis et quasi Vespillonibus dictis, adhuc viuos exponere solitos fuisse. Vt adeo hic vel maxime valeat, quod est in prouerbio νόμος καὶ χώρα. Interea tamen humo inferendi defunctos consuetudinem vti vetustate sic honore caeteros praeiuisse, vel inde quodammodo patet, quod apud Iudaeos sepultura denegata poenae et ignominiae loco fuit, id quod Ioiakimo regi ominatur Ieremias XXII, 19.

ε) poenam tamen ab ossibus etiam humatorum sumere licet.

§. XXIII. Tandem, ne nobis, ossium effossionem et combustionem non plane illicitam esse aut prorsus culpandam, obiiciatur; largimur hoc iustae in reos animaduersioni, quod non modo sine culpa, sed et cum laude erui possint exuuiae eorum, qui turpi vita et infausto funere, communis

matris

matris gremio excipi ſe indignos reddiderunt, quodque a iudice in id genus peſſime meritos homines ſtatui poſſint eiusmodi ſententiae, qualem allegatus §. 19. Ioſias non ſine Numinis auctoritate in profana idololatrarum oſſa ſtatuiſſe in ſacris commemoratur. Quod dum fit, neutiquam peccatur; iura enim nec diuina nec humana prohibent, quo minus poena promerita a demortui etiam corpore ſumatur. Hoc modo Deus ipſe hominis lapidibus obruti corpus per totam diem de ligno ſuſpendi iubebat, Deut. XXI. 22. Gal. III. 13. vt ſpectaculo exemploque eſſet praetereuntibus; nec male, cum virgines Athenienſes taedas exoſae iugales ſe ipſas necarent potius, quam nuberent, et alio modo a temerario iſto reique publicae exitiali conſilio abſterreri non poſſent, cadauera earum abiiciebantur nuda; quod ſuperſtites, vt ad thori officium animum applicarent, tandem commouebat. Quod in totum corpus, id etiam in oſſa, ſi aeque poſcat iuſtitia, licebit.

Tranſitio ad demonſtrationem.

§. XXIV. Atque horum momentorum, ſigillatim adhuc, quantum opus eſſe videbatur, confirmatorum, vſus erit, ad demonſtrandum, a Moabo in regis Edomi oſſa ſaeuiente, maximum commiſſum fuiſſe peccatum, dignumque, cui Deus per Prophetam tantam vindictam denunciaret.

Moab oſſium regiorum Edomi combuſtione α) in aequitatem naturalem peccauit.

§. XXV. Primo enim dubium nullum eſt, quin in ipſa iuris naturae ſacroſancta praecepta, quae mortuis parcere et ab eorum iniuria abſtinere iubent, impetum nefando auſu fecerit. Naturalis aequitas ne in viuis quidem liuorem, et hoſtilem inſectationem fert, aduerſus eos praecipue, a quibus nihil periculi metuendum eſt, quanto minus aduerſus mortuos, qui nocere deſierunt, neque hoſtilitate aliquam amplius iuſtae vindictae ſpeciem excuſationemue relinquunt. Odium enim poſt fata quieſcit. Atque ex eodem fonte, rectae rationis nempe dictamine, emanaſſe exiſtimandum eſt iſtas leges, quibus olim a prudentioribus morum doctoribus cautum fuit, ne quid iniuriarum funera acciperent. Sanxerat dudum Chilo Lacedaemonius, τὸν τετελευτηκότα μὴ κακολογεῖν, ἀλλὰ μακαρίζειν, memorante Phil. Camerario Hor. ſubciſ. P. I. c. 3. p. m. 45. neque per Solonis legem Graecis licuiſſe mortuis maledicere auctor eſt J. Phil. Pfeifferus Antiqq. Graec. IV. 60. p. 1787. Hoc vnde, te quaeſo, hauſerunt optimi iſti legum condito-

res, nisi ex interna animi conuictione, quam naturae legem appellare solemus? Quod si verbis non licet, re quanto minus licebit aggredi mortuos, imprimis tam tetra ac contumeliosa, qualis est ossium effossorum combustio? Et, si Thomam Aquinatem audire non piget l. 2. qu. 32. animam, quae adhuc in memoria viuentium viget, apud illos infamiam quandam sempiternam eiusmodi ignominia exuuiis illata subire cogi, sane perquam indignum est; quod certo futurum esset, si corpus, cui vnita extitit, hac communi et naturali gratia, (de sepultura loquimur,) priuaretur; imprimis, quod addo, cum nescias, an non inter beatos coelites illa agat; vnde tanto maior esset iniuria. Quod vt in hac quidem regis Edomitici causa non valet, Moabitam tamen mouere potuit, de manibus regis post hanc vitam superstitibus, et, vti priscarum gentium superstitio ferebat, heroum numero inserendis, ambitiosius procul dubio sperantem. Et quod sibi post fata ab hoste fieri nolebat, hosti facere non debebat, si naturam praecipientem audire voluisset.

b) *Communem gentium in mortuos religionem transgressus est.*

§. XXVI. Quod si eum non commouebat, poterat sane communis gentium in mortuos religio, quarum nullam ita feram deprehendimus fuisse, quin eorum exuuias quodammodo sanctas, et a petulantia profani vulgi tutas esse voluerit. Hinc tam operosa circa eos condendos, vel aliis iustis modis prosequendos olim fuit tum industria tum varietas. *Iusta* id officiorum genus appellatum fuisse constat. Quae si iusta erant, suoque mortuis quodam iure debebantur, nihil in eos licere oportebat priuatae vindictae; et hoc quidem quodam quasi gentium consensu. Digna est, quae ad posteros transmittatur Pausaniae ad Lamponem quendam Aegineten oratio, qua ei, vt occisum in proelio Mardonium in crucem ageret, atque ita Leonidae, quem apud Thermopylas interemtum reciso capite Mardonius in crucem suspenderat, parentaret, suadenti respondit, se et patriam, si in mortuum saeuiat, omni laude cariturum; barbaros enim potius quam Graecos, qui hoc in illis improbent, decere. ap. Herodot. Lib. IX. c. 78. Hic quid aliud agebat, quam quod se hanc humanitatem etiam hostibus debere, eamque adeo ad gentium ius pertinere, Lamponi regerebat? Hoc factum quanquam isto Moabitico recentius est, docet tamen quantum naturale ingenium in cognoscendis officiis assequi possit. Quod si ille manium turbator ignorauit, sua culpa ignorasse censendus est.

c) *in ipsam humanitatem deliquit.*

§. XXVII. Porro ab homine equidem alienum non est, indignari, si enim homo hominem nunquam lacessitus, aequo durius accipiat, non tam probandum est, quam ob communem lapsae nostrae gen-

tis

tis deprauationem ferendum: at ita saeuire, vt ne crypta quidem exuuias hostiles furori subducere possit, id vero est, quod omnem humanitatem prorsus tollit. Tanto magis ergo auersandum est regis Moabitici in Edomiticum facinus, quo magis peccauit in humanitatem. Haec enim auersatur illam ignobilium ferarum saeuitiam in funera debacchantem. Rectius alii, licet et ipsi religionis profanae tenebris inuoluti, quid hac in re deceret, viderunt. Alexander Darii hostis funeri illacrymabatur, et parricidam Bessum acerrime multabat. Reges enim a regibus trucidari non solent, aiebat Saladinus Turcarum Sec. XII. imperator ad Francorum regem Guidonem, praelio Hittynensi in Palaestina a se victum, inque suam potestatem redactum, sed humanissime exceptum, ap. Bohadinum in Vita eius, superiori anno e Bibliothecae Lugduno-Batauae MSS. Arabicis a celeb. Schultens edita, et in actis Erudd. Lips. mense Febr. huius anni p. 55. laudata. Recentiora haec sunt exempla; sed cur humanae indolis non eadem vis ad moderandam animorum intemperiem olim esse potuit, quae sequiori aeuo? et fuit sane, nisi violenter oppugnata ab affectuum aestu, in rudibus ingeniis succumbere coacta fuisset.

§. XXVIII. At dandum est aliquid, inquies, licentiae bellicae, vbi non omnia ad aequitatem, qualis domi et inter pacis studia obseruari et potest et debet, exigi possunt? Non videtur, nam bella sine legum et aequitatis cultura gesta, latrocinia sunt non bella; et si quid bello indulgere oportet, id ad militum gregariorum non facile fraenandam libidinem pertinet, non ad principis imperium, cui turpissimum esse debet aut iubere aut facere quod vel media pace censuram meretur. Impegit ergo hoc facto rex Moab etiam in ius belli. Hoc semper acquiescere iubet aut in victoria aut in captiuitate, aut morte victi hostis, longius vero progredi et vltra fata furere non finit. Bellum enim gerimus vt pacem acquiramus, quam mortui sane impedire nequeunt, hinc contra eosdem bellare neque licet, neque decet. Hinc Turnus apud Virgilium Pallantis a se occisi corpus ad eius patrem transmittens ait: Quisquis honor tumuli, quicquid solamen humandi est, largior etc. Aeneid. Libr. X. d) *in ius belli impegit.*

§. XXIX. Denique Moabiticum in ossa regia crimen cum officio boni ingenuique viri stare nequit. Nam vir bonus, quod sibi non vult fieri, alteri non facit. Nec fortem et probum virum decet cum laruis et vmbris, quales sunt mortui, pugnare. Illiberale est hostem putare mortui corpus. Neque denique bonus vir regiam Maiestatem, quae, dum viueret, sacrosancta fuit, in morte demum violat, contumeliisque exponit; quod cum ab eo fit, qui ipse rex est, tanto indignius esse, censeri meretur, quanto magis quilibet tenetur sui ordinis existimationi consulere eamque tueri. v. et §. 27. e) *officium boni viri violauit.*

§. XXX. Apparebit ergo ex dictis, Moabitarum Regem, non quidem Mesam, cuius 2. Reg. III. mentio fit, sed alium illo recentiorem, circa Amosi tempora, Edomitarum Regis, non eius omnino, qui Me- *Conclusio.*

ſam oppugnauerat, ſid forte cuiusda
quam offenſam oſſae tumulo eruta §
§.18. inhumano ac fero §.20. in exiſtim
ab exemplis quae allegari poſſint alien
naturae §. 24. humanitatis §. 25. genti
boni viri §. 28. violaſſe, et propterea r
Amos minatus fuit, a Deo iuſtiſſimo

NOBILISSIMO DO

DISSERTA

AVCTORI ET PR

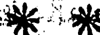
S. P.

PRAE

I quod Ti praeſtiti ſime, illud obeundo praebet. mitici re *gentiae Ti ſidem, qu ribus annis ſatis mihi perſpectus, ram, vt Tibi non ſine ſingulari iſtum feliciter exhauſtum Tibi Ti tri, de Te haud ſiniſtre ſperantib amicorum bonis ex animo gaude ſolum Tibi adoleſcenti itineris ol aiunt, dux, ſed et poſt illud temp egreſſo et ad ſublimiora ſapientia adhuc comes? Vtinam plures Ti praeceptoribus didicerunt, in ca quam feliciter priuatim profece Te tum ob ingenii animique ſing imprimis nomine praedico: ita f apprecor et, quod Deus faxit,*

Poſtridie Iduum Feb

EDOM COMBVSTA.

e cuiusdam e successoribus, ob nouam ali-
lo eruta §. 19. crimine Deo maxime exoso
in existimationem sepulti iniquissimo §. 21.
ossint alienissimo §. 22. combussisse, et sic ius
§. 25. gentium §. 26. belli §. 27. officiumque
ropterea merito tantam poenam, quantam
ustissimo vindice retulisse.

MO DOCTISSIMOQVE

ERTATIONIS

T PROPVGNATORI

S. P. D.

A E S E S.

quod Tibi vnquam lubens volensque praestiti officium, Vir Iuuenis Ornatis-sime, illud certe est, cui hac scriptione obeundo occasionem Tua mihi industria praebet. Dissertationi de ossibus Edo-mitici regis a Moabo combustis, *dili-gentiae Tuae et foetui et testi, me Prae-sidem, qui Tuus in me inde a complu-erspectus, est amor, elegisti. Hanc ope-singulari voluptate loco, ita laborem m Tibi Tuisque, Optimae imprimis Ma-sperantibus, ita gratulor, vt solent, qui no gaudent. Et quidni gaudeam, non tineris olim literarii per apia, quod llud tempus adultiori aetate, scholam sapientiae diuinae praecepta accincto, plures Tui essent similes, qui, quod ex nt, in cathedram proferre auderent, vt, n profecerit, publice constaret! Ego, vt nique singulares dotes laudo, tum hoc lico: ita felicem Tibi studiorum finem et s faxit, ominari audeo. Scribebam ium Febr. cIɔ Iɔcc XXXIII.*

